

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת בהעלותך תשפ"ה

בהעלתך (ח' ב')

פירש רש"י למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה אז דעתו שלא היה עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות ע"כ. והקשה הרמב"ן מ"ט נחמו בהדלקת נרות ולא בקטורת או בשאר הקרבנות, וביאר דרמו לו בכך על נר חנוכה שנוהג גם לאחר החורבן עיי"ש.

במדרש רבה (ט"ו. ו') איתא שכשראה אהרן שכל השבטים הקריבו וגם שבט אפרים חלשה אז דעתו. ומבואר שמה שחלשה דעתו הוא גם משום ששבט אפרים הקריב, ויל"ע במה נתייחד אפרים משאר השבטים.

וביאר בילקוט מעם לועז, שחנוכת המזבח הייתה ביום הראשון, ואפרים שהקריב שביעי יצא קרבנו בשבת, ומזה הבין אהרן שאין זו סתם נדבה, שהרי נדבות לא קריבים בשבת אלא היא נדבה חשובה שיש לה דין קרבן ציבור, ולכך חלשה דעתה.

ובאופן אחר נראה לבאר, דהנה בב"ב (דף קכב. וברשב"ם שם) מבואר דלא שייך שיהיה י"ג שבטים, והיינו דאם היה שבט לוי הרי אפרים ומנשה הם שבט אחד, ואם אפרים ומנשה היו ב' שבטים, הרי שבט לוי לא השתתף, ומעתה מבואר היטב שכשראה אהרן את אפרים מקריב לעצמו בלי מנשה, הבין שעתה אפרים ומנשה נחלקים לשני שבטים, וא"כ שבט לוי לא יקריב ולכך חלשה דעתה.

ובמשאת המלך ביאר, דהנה סדר הקרבת הקרבנות היה כסדר הדגלים, ובסדר הדגלים מקומו של לוי [ליד אהל מועד] היה בין דגל ראובן לדגל אפרים וכמבואר בסדר המסעות, ומשראה ששבט גד שהוא השבט האחרון לדגל ראובן הקריב אמש, ועתה כבר אפרים הקריב, הבין שמדלגים על שבט לוי, ולכך חלשה דעתה.

בהעלתך (שם)

פירש רש"י ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב ע"כ. מקשים מ"ט בעינן מעלה, והרי המנורה היתה גבוהה רק י"ח טפחים, וגובה אדם בינוני הוא ד' אמות, דהיינו כ"ד טפחים, וביאר בשפתי חכמים דהטפחים של בית המקדש היו שוחקות, וי"ח של מנורה היה ככ"ד טפחים של חול, דהיינו כנגד קומתו של אדם, אמנם עדיין צ"ב מ"ט צריך מעלה לכנגד קומתו של אדם.

ובפנים יפות תירץ שעשו המעלה כדי שלא יגביה ידיו מעל הציץ בעת שמדליק את הנרות, אולם גם תירוץ זה תמוה דהא כיון שהציץ היה מע"ג הכהן דהוא בגובה ד' אמות, והמנורה היתה רק בגובה אדם, א"כ אין סברא שיגביה ידיו מע"ג הציץ. ובלא"ה צ"ע שהאחרונים הקשו מגובה אדם בינוני, והא הכהן גדול שהיה על ה"מעלה" היה אהרן, והרי אהרן היה גובהו י' אמות, וכמבואר במושב זקנים על התורה (תרומה כ"ו. א'), ועיין באילת השחר כאן שהאריך בזה.

במקדש דוד (קדשים כ"א, ד') הקשה מ"ט ה"מעלה" שעמד עליה הכהן גדול לא היתה חציצה בינו לרצפה, ויש לבאר דכיון דאיכא דין שיהיה מעלה, א"כ אי"ז חציצה.

יאירו שבעת הנרות (שם)

פירש רש"י ששה שעל ששת הקנים שלשה המזרחיים פונים למול האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי וכו' ע"כ. וצ"ב דא"כ היה ו' נרות ולא

ז', ובספורנו ביאר דמחלקים את הפסוק לב', אל מול פני המנורה, ויאירו שבעת הנרות, וכע"ז כתב ברבנו בחיי.

והנה הרמב"ם (פ"ג מבית הבחירה הל"ח) הביא הך דינא דששת הנרות יהיו לכיוון הנר האמצעי בהלכות עשיית המנורה, ובפשטות נראה דנקט הרמב"ם דא"ז דין בהדלקת המנורה, אלא הוי דין בעשיית המשכן, ולפי זה קאי אקנים שעושים באלכסון שיהיו כנגד הנר האמצעי, אולם הגר"ז ס"ל דא"א לומר כן בדעת הרמב"ם, כיון דהא כתיב להדיא "בהעלותך את הנרות" חזינן דהוי דין בהדלקה, וכן מהא דכתיב "דבר אל אהרן" שהוא היה מדליק, ולא אמר זאת לבצאל שהוא עשה את הכלים.

וכתב דנפק"מ בזה אם בעינן שיהיו כנגד הנר האמצעי גם שלא בשעת ההדלקה, דאם נימא דהוא דין בעשייה, בעינן גם שלא בשעת ההדלקה, אמנם להמבואר דהוי דין בהדלקה לא בעינן. ועוד נפק"מ אם יש איסור לעשות כתבנית המנורה כשאין הנרות כנגד הנר האמצעי, דאם הוי דין בעשייה אין איסור, אבל להמבואר דהוי דין בהדלקה איכא איסור.

עד ירכה עד פרח (ח' ד')

במנחות (דף כט.) דרשו מכאן שהיה במנורה עוד פרח סמוך לירכה, ויל"ע מ"ט הוזכר זאת כאן בדיני הדלקת המנורה, ולא בפרשת תרומה בדיני עשיית המנורה, ועיין בטעמא דקרא שעמד בזה, והביא דהנה הוזכר הכא ב' פעמים "מקשה", ודרשינן מינייהו מקשה זהב ולא חלולה, ומקשה זהב ולא גרוטאות, והיינו דכשעושים את המנורה משאר מיני מתכות יש לעשותה מקשה ולא מכמה חלקים, ואף ע"ז יש להקשות מה הטעם שהוזכר כן כאן ולא בפרשת תרומה.

וביאר דהסיבה דהוזכרו כאן הוא משום שהם דברים המעכבים במנורה, וכיון שהם מעכבים התורה הדגישה במצות הדלקת המנורה שאם לא עשה כן מעכב בהדלקה, דמנורה מקשה זהב ולא חלולה או משאר מיני מתכות, ומקשה ולא גרוטאות, ולפי זה י"ל דכתיב עד פרח לומר שהפרח הסמוך לירכה הוא ג"כ מעכב במנורה, וזהו חידוש, ולפי זה יהיה איסור לעשות כתבנית המנורה רק אם יש פרח סמוך לירכה, וצ"ע, [ועי' בפתחי תשובה (יו"ד סי' קמ"א י"ד) שדן בפמותות שעשוין בעיגול אם יש בזה איסור דתבנית המנורה].

ולא יעבד עוד (ח' כ"ה)

פירש רש"י עבודת משא בכתף אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות. ועיין ברמב"ן שחולק על דברי רש"י וס"ל דלשיר אינו חוזר.

הגר"ז כתב שגם לעבודות שכשר לעבוד בהן לאחר גיל חמישים, מ"מ אחר גיל חמישים אינו ממונה, אלא שיכול להצטרף ללויים הפחותים מבן חמישים שהם חייבים בעבודה.

וביאר ע"פ זה מה שכתוב "ישוב מצבא העבדה", והיינו בעבודות שכשר בהן גם עתה דמ"מ אינו מצווה, "ולא יעבד עוד" בעבודות שפסול בהן, "ושרת עם אחיו" היינו בעבודות שכשר בהן ושרת עם אחיו המצווים אבל הוא אינו מצווה.

ולא יכלו לעשת הפסח (ט' ו')

בגמ' בסוכה (דף כה.) יליף מהכא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, וצ"ע דהרי הנידון כאן לא היה אם יכולים לעשות את הפסח לאחר שנטמאו, דזה לא שייך גם בלא דין דעוסק במצוה פטור מן המצוה, משום דהיו אנוסים, ולכאז' צ"ל דטמאים הם, אלא הנידון היה אם מותר להם להטמאות מלכתחילה, והיינו אם מותר להכניס את עצמם למצב שלא יוכלו לקיים מצוה

ומכאן רמז לסיום התורה שהוא ג"כ יום שמחה, ועוד כתב וז"ל "ובאמת הוא זה בעת שאנחנו בגלות שהשגחת ה' עלינו ע"י ד' אמות של הלכה הוא דבר אחד עם חנוכה המזבח בזמן בית המקדש, שהשגחת ה' עלינו בזמן בית המקדש היה תלוי בעבודת ביהמ"ק וכו', כך בזמן הזה סיום התורה והתחלתה הוא שמחת לבבינו. דרך כלל אין שמחת ישראל כמו בזמן שאנחנו עושים סוכה להשכין את אלקי ישראל בקרבנו, כי הוא חיינו" עכ"ל.

והאספסף (י"א. ד')

פירש רש"י אלו ערב רב שנאספו עליהם בצאתם ממצרים ע"כ. וברש"י בדברי הימים א' (ב' ו') פירש "אלו הזקנים", וצ"ע במה שכתב אח"כ "ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר", והא הזקנים הם אלו שבכו, ובפשוטו הכונה דהזקנים בכו תחילה, ואחריהם כל בני ישראל.

ושמעתי מהגר"י גלינסקי זצ"ל לבאר בשם החת"ס, ע"פ מה שאמרו חז"ל (חולין דף פו.) כל העולם כולו נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לער"ש, ותיאר זאת על פי דרכו דבכל יום באו משאיות עמוסות מזון עם לחם וחלב ופירות וירקות לר' חנינא, ואמר שצריך רק מעט חרובים, וכל המשאיות חזרו ושווקו לכל החנויות והיה מזון בשפע, והנה אילו ר' חנינא יום אחד היה אומר שרוצה את כל האוכל, היו כל העולם רעבים ללחם, וה"נ כאן שהזקנים בקשו בשר וכל השפע שירד בזכותם הלך אליהם, ולכן "ויבכו גם בני ישראל מי יאכלנו בשר", [והוסיף שאילו האברכים שהם ר' חנינא שבימינו יתחילו להתעסק בענייני עוה"ז, מניין יהיה השפע לכל העולם].

לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבוד הוא ממני (י"א. י"ד)

הנה משה רבינו ע"ה סבל טורח העם בעגל וכל חטאיו במדבר, וצ"ע א"כ למה בבקשת הבשר אמר שאינו יכול, ונראה לבאר בזה דהנה אחד מהתלונות היה שהמן לבן, והיינו שע"י המן נתגלו עונותיהם של ישראל שירד בקירוב מקום לפי צדקות בעליו, ומחמת המן הוצרכו לחיות בדרגה גבוהה כמו מלאכים שאינם ניזונים בדרגה טבעית, לכן בקשו בשר שיוכלו לחיות בדרגה טבעית, וכיון שכך משה אמר שאינו יכול לנושאם, משום שבאופן טבעי א"א שאחד לבדו ישא ששים ריבוא אנשים, ועד עכשיו בני ישראל היו בדרגה גבוהה כמו שהארון נושא את נושאי, אבל עכשיו שרצו לירד ממדרגתם ולחיות בדרך הטבע, לכן אמר משה שאינו יכול לנושאם.

ויש בזה לימוד בשבילנו, שכמו שהאדם מעמיד את עצמו כך הוא מקבל, דאם הוא מוסר את עצמו בידי הקב"ה ואינו מחשב כיצד הוא ע"ד הטבע, כך הקב"ה ינהג עמו שלא ע"ד הטבע, אבל אם מחשב כיצד הוא ע"ד הטבע, מעתה צריך לעבוד ע"ד הטבע.

אחרת אח"כ, וא"כ לא מיבעיא לשיטת הר"ן (סוכה דף כה.) דעוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו כשיכול לקיים שניהם דהוי פטור ולא אונס, אי"ז שייך לכאן שהנידון הוא להכניס עצמו לאונס, אלא גם לשיטת התוס' (שם ובב"ק דף נו.) דרך כשאנו יכול לקיים שניהם אמרינן עוסק במצוה פטור מן המצוה, והיינו דהוא בגדר אונס, מ"מ הנידון הוא רק לגבי המצוה השניה אם הוא נחשב אונס מלקיימה, או דצריך להפסיק הראשונה כדי לעשות השניה, אבל אין צד שיהיה אסור להתחיל במצוה הראשונה, דאטו לולי דין עוסק במצוה היה אסור לישא אשה כדי שלא יפטר מקריאת שמע, וא"כ בעניינינו פשיטא דהותר להם להטמאות, ומה שייך לדון אם פטורים מן המצוה השניה דבזה אנוסים הם, וצ"ע.

למה נגרע וגו' (ט' ז')

טענתם אינה מובנת דהלא כך הוא הדין שטמא אינו יכול להקריב קרבן פסח, ועוד קשה דבפרשת בא כבר ילפינן (מכילתא דפסחא פט"ו) מ"כאזרח" שגר שלא עשה פסח ראשון עושה פסח שני, וא"כ ידעו שיש פסח שני ומה היתה תלונתם.

ובטעמא דקרא כתב דסברו דפסח שני נועד רק למי שהזיד בראשון, אבל הם שלא היו ראויים להקריב בראשון מפני טומאתם, אינם ראויים גם בשני, לכך שאלו "למה נגרע", וכי מזיד עדיף מאנוס, והשיב הקב"ה דאדרבה פסח שני מיועד להם דוקא ולא רק למזידין.

ועוד כתב בטעמא דקרא בשם הקה"י זצ"ל, שהדרשה בפרשת בא מ"כאזרח" לא נדרשה עד שנאמרה פרשת פסח שני.

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (ט' כ"ג)

בגמ' בשבת (דף לא.) ילפינן דאיסור סותר בשבת הוא רק ע"מ לבנות, מהמשכן דהוי ע"מ לבנותו, ומקשינן דהא במשכן סתרו ע"מ לבנות במקום אחר, ומ"ט בשבת בעינן ע"מ לבנות במקומו, ומשני דכיון דכתיב "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו.

וביאר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל במשל, דהנה אדם העובר מכאן לשם וישאלוהו איפה נמצא כעת, יענה בתחילה כאן ואח"כ שם, אבל ילד הנישא ע"י אביו, ואביו הולך ממקום למקום כשישאלוהו למקומו ישיב תמיד שנמצא בחיק אבא, כך בני ישראל שכל מסעיהם וחנויותיהם ע"פ ה', תמיד חשו שנמצאים במקום אחד דהיינו בידי הקב"ה, ולכן הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו.

וביום שמחתכם וגו' ותקעתם בחצוצרות (י' י')

כתב באבן עזרא דיום שמחתכם היינו יום שתנצחו במלחמה כמו פורים וחנוכה, אמנם בספרי כתוב דאזיל על שבת, [וכ"כ באבן עזרא בשם המעתיקים], ובהעמק דבר תמה על ב' הפירושים הנ"ל, וכתב דיום שמחתכם הוא יום חנוכה המקדש,

דברי חיזוק וזיכרון מרבינו ראש הישיבה שליט"א

על רשכבה"ג רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצוק"ל

במעמד סיום משניות שנערך בישיבה"ק לע"נ בערב היארעייט השני – ט' סיון תשפ"ה

יש לבני הישיבה הכרת הטוב להראש ישיבה זצ"ל שהיה פה והשפיע הרבה בישיבה, גם בשיחות וגם במה שהיה אומר שיעורים וחבורות בבית, וזה באמת מחובתנו מה שאפשר קצת להכיר טובה בזה שלומדים לע"נ.

עכשיו אנחנו נמצאים אחרי שבועות, כתוב בגמרא שמי שמביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב ביכורים, יש לדון אם לומדים לע"נ זה ג"כ מביאים לו דורון, יכול להיות שזה ג"כ כאילו הקריב ביכורים, שהרי באמת מה הוא מביא לו דורון מביא לו פירות מביא לו אוכל בשביל מה ת"ח צריך את הפירות, הכל כדי שיוכל ללמוד, גם הדורון זה בא בשביל להרבות זכויות ממילא כל מה שמרבים זכויות לתלמיד חכם אפשר דהוה כאילו מקריב ביכורים.

הראש ישיבה זצ"ל בחייו לא נתן שיתנו לו דורון לא היה שייך כזה דבר, אבל עכשיו יש את ההזדמנות שאפשר להכיר טובה להביא דורון לתלמיד חכם, ודאי שזה זכות שלנו, זכותו יגן עלינו בעז"ה שימשיכו הלאה להרבות תורה ומעשים טובים.